DAGBOEK VAN JEANE BREMAN

1 - 25 september 1944

Benedendorpsweg 117
Oosterbeek

Vrijdag 1 sept.1944

De zomervacantie is voorbij en vandaag moet ik weer naar school. Ik vind het wel prettig om weer naar school te gaan al is 't in het begin wat vreemd. Er zijn veel nieuwelingen op school.
De tijd is erg spannend want de Engelse troepen naderen de Nederlandse grens. Frankrijk is grotendeels veroverd. Parijs is gevallen met tal van andere plaatsen. De mensen leven allemaal in spanning nu de oorlog het eigen vaderland zo dicht nadert. De Duitsers in Frankrijk vluchtten allemaal. Ook van België. In Nederland komen er veel Duitse troepen bij. Vooral deze kanten uit. De mensen beginnen allemáal de kleren enz. in te pakken. Mammie is het ook van plan maar ze is er nog niet aan begonnen. Zo gauw de troepen voor de grens staan gaan we pakken. Bij de mensen in de buurt staan de koffers allang gepakt.

Zaterdag 2 sept.1944

Het schoolleven gaat weer zijn gewone gang. 's Middags heb ik boodschappen gedaan. Het was erg druk in de winkels want de mensen zijn allemaal bang dat er wat gebeuren zal zodat ze niets meer kunnen krijgen. De verdere dag is het rustig. Je kijkt alleen verlangend uit naar de nieuwsberichten die erg goed zijn. De Engelse troepen zitten niet ver meer van de Nederlandse grens. Alle mensen die een radio hebben, stiekum, luisteren nu. Je hoort nu niets anders dan "Is er nog nieuws?". Hoe dichter de bevrijding naderbij komt hoe ongeduldiger men wordt. De mensen zeggen nu wel met recht: "De laatste loodjes wegen het zwaarst".

Zondag 3 sept.1944

Het is prachtig weer. We zijn ´s middags wezen zwemmen. Oom Hein en Tante Dies zijn er ook. ´s Avonds gaan we nog naar het zwembad want Sjeq Loopuit zal boxen met een Duitser uit de arbeidsdienst. Het gaat echter niet door. We blijven nog even bij de badmeester praten, maar dan gaan we weer naar huis want om 8 u 15 zullen er belangrijke berichten naar het Nederlandse volk omgeroepen worden.
De mensen zijn natuurlijk allemaal erg benieuwd wat er gezegd zal worden. Eindelijk weten we het. Prins Bernhard heeft gesproken en gezegd dat hij benoemd is tot opperbevelhebber van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Het Nederlandse volk mag nog niets doen. Men moet wachten op de bevelen van Prins Bernhard. Tot zover de berichten van de Engelse Radio.

Maandag 4 sept.1944

Maandagmorgen wordt er over de Engelse radio gezegd dat Breda al gevallen is. De mensen zijn net gek. Roely gaat niet meer naar school. Ik ga nog maar gewoon want het is toch dichtbij. Op school gaat alles nog z´n gewone gang. Gelukkig maar. Er wordt wel veel over de oorlog gepraat.
De berichten over de radio luiden nog steeds hetzelfde: "Breda is gevallen" Ik vind het vreemd. Maar misschien is wel dat de Engelse radio geen verdere berichten geeft om de Duitsers niet wijzer te maken dan ze zijn. We vermoeden dat de Duitsers zelf niet weten hoe het er bij staat.
Verder is alles net als anders. De mensen maken elkaar een beetje gek met al de berichten. De een weet al meer dan de ander.

Dinsdag 5 sept.1944

Dinsdagmorgen is het erg onrustig. Je hoort de hele tijd zwaar rommelen in het Zuiden. De Engelse radio geeft nog steeds dezelfde berichten. Er is helemaal geen nieuws. Ik ga nog naar school. Het is erg onrustig in de klas. Er zijn al een paar leerlingen weggebleven. Om 10 uur zegt Mijnheer v.d. Velde, dat we maar naar huis moeten gaan en dat we maar terug moeten komen als er wat gunstiger berichten zijn.
Ik blijf verder de hele dag in huis. Ik wil nog gaan zwemmen maar het mag niet. ´s Avonds zijn de Engelse radio-berichten nog

net zo als ´s morgens. De mensen vinden het wel raar dat er helemaal niets gezegd wordt.

Woensdag 6 sept.1944

Er gebeurt niet veel. Dezelfde radio berichten. Volgens zeggen zitten de Engelsen ook al in Z. Limburg. Men begint nu te twijfelen of het wel waar zal zijn dat de Engelsen Breda al hebben veroverd.
´s Middags blijven we nog maar in huis. Mammie is de boel aan het inpakken. Opoe Peters is ook al bezig en Tante Jo op haar manier ook.

Donderdag 7 sept.1944

De hele dag is het tamelijk rustig. Niets geen berichten. Men zegt al dat het niet waar is dat de Engelsen in Breda zitten. Je weet zelf niet wat je er van moet denken.

Vrijdag 8 sept.1944

De Beneden School begint weer want Meester van Maanen komt voorbij met een paar kinderen.
´s Middags gaan we naar de tandarts en zien we dat de school van Roely ook weer begonnen is.
We zitten daar geloof ik wel twee uur. De meeste mensen vallen in slaap. Als we eruit komen lopen we helemaal langs de Utrechtseweg. Het zit in Hotel Vreewijk en Schoonoord, overal, vol met Duitse soldaten. Je mag ook niet meer langs de Tafelberg lopen. Willen de Heeren Duitsers niet hebben. We lopen over de Hemelse Berg naar huis terug.
Ik kom een paar leerlingen van onze school tegen. De school is weer begonnen maar er komt bijna niemand. Ik ga Zaterdagmorgen dus ook maar niet.

Zaterdag 9 sept.1944

Ik ga ´s morgens boodschappen doen. Het is overal erg druk.
´s Middags hoor ik dat alle scholen de volgende dag officieel gesloten zullen zijn, omdat ze waarschijnlijk gevorderd zullen worden.
De verdere dag is het erg rustig.

Zondag 10 sept.1944

De Zondagmorgen is het erg onrustig. De Duitse soldaten pakken alle mannen op. Er gaan 's morgens alleen maar vrouwen naar de kerk en een enkele ouwe man. De dominee gaat natuurlijk wel. De Duitsers lopen de hele tijd op de weg.
Tante Jo is jarig en zodoende zit ik bij haar in de kamer. Er komen een paar Duitsers aan. Ze zetten de fietsen tegen de muur bij Klaassen en gaan dan heel gewoon op de tank voor het huis bij Klaassen zitten. "Een brutaal mens heeft de halve wereld". Ze blijven daar een hele tijd zitten met kaarten waar ze op kijken. Als de kerk uitgaat zitten ze ernog. Dan gaan ze bij Klaassen naar binnen. We zijn natuurlijk erg nieuwsgierig wat of ze daar binnen moeten. Later horen we van Tante Riek Klaassen dat ze het huis hadden moeten zien en of ze nog ruimte over had voor inkwartiering. Tante Riek had gezegd dat ze vijf evacuees had.(Dat zijn de Illmers, die er nu de toestand zo spannend is de hele tijd slapen). Toen hadden ze gevraagd of ze in het naaste huis, dus bij ons. Tante Riek had gezegd dat ze dat niet wist en heeft ze nu naar Betanië gestuurd.
Later op de middag zijn ze nog weer geweest en hebben ze het kantoor bij Klaassen in beslag genomen. Als de officier het ten-minste goed genoeg vond. Onze school is vandaag ook gevorderd. Het wordt een mooie boel.

Maandag 11 sept.1944

De Duitsers rijden nog wel steeds heen en weer, maar het is veel rustiger gelukkig. De verdere dag is er niet veel te doen. Het is goed weer.

Dinsdag 12 sept.1944

Er is op het ogenblik niets te beleven. Het is hier erg rustig. De Duitsers zijn nog niet bij Klaassen. Ik hoop maar dat ze niet komen.
We gaan bijna elke dag naar Bloed in de Betuwe, appels en peren halen of rapen.

Woensdag 13 sept.1944

's Morgens vroeg zijn er bij Klaassen een stel Duitsers gekomen.

In de Mariëndaalse wei hebben ze vier stukken afweergeschut neergezet. ´s Morgens om vijf zijn ze gekomen. Zoals de Duitsers altijd zijn, hebben ze nu ook weer een drukte en geschreeuw van heb ik jou daar. Het is allemaal vliegerdienst. Later op de dag komt er een keukenwagen bij en nu is het spul volmaakt en kunnen de "Heren" (vr)eten. Het is de hele dag een drukte van belang. Het zijn allemaal vervelende types. We hebben er gelukkig nog geen last van. We noemen er één Hosmanpaatje.

Het is een heel ongelukkig ventje met een mank been, een kromme arm en een paar gluiperige oogjes. Er is een veldwebel, die we veldwauwel noemen. Het is een vervelende fat.

Donderdag 14 sept.1944

De Duitsers zitten nog bij Klaassen. Vanmorgen kwam het Hosmanpaatje de berg bij Klaassen op en vroeg aan Jan Ilmer of er ook een "scheithuis" was. Jan Ilmer zei dat ze er geen hadden.
Vanmiddag zal ik mijn haar eens wassen. Mammie moet eerst jurken wassen. Ik heb geholpen. Ineens staat er een Duitser achter op de plaats, die Mammie vraagt of hij op het closet mag. Mammie zegt dat er in de garage bij Klaassen wel een is. "Ja, aber mit soviel Männer dasz nicht". "Ein closet ist zu wenig" Mammie geeft geen antwoord. Dan valt hij uit: "Ben je soms bang dat ik hem kapot maak". Tegen de andere soldaten zegt hij: "Ze is bang dat ik hem kapot maak". Zulke dingen maak je steeds mee.

Vrijdag 15 sept.1944

Er komen vliegtuigen over. Ik wil naar de Betuwe gaan om appels te halen maar ik vind er niets aan nu het zo onrustig in de lucht is.
´s Middags komt de badknecht om water te halen en die vraagt of we mee gaan naar de overkant, want hij gaat toch over. We gaan mee, maar als we aan het bad komen beginnen ze net hevig te schieten zodat we even wachten met over te varen.
Daar komen een paar Engelse jagers over. Ze duiken omlaag en beginnen hevig te schieten. Het is in de richting van Wolfheze. We wachten nog wat maar besluiten om maar te gaan.
´s Avonds komt er een jager over en het afweer van de wei begint te schieten. Achter de spoordijk valt hij neer. Later hoorden we dat het een Duitse jager was. De suffers hadden hun eigen vliegtuig neergeschoten.

Zaterdag 16 sept.1944

´s Morgens vroeg loopt er al een Duitse soldaat achter te kijken naar de werkplaats. We zijn er al bang voor dat we die nog moeten ontruimen.
Zaterdagmorgen ga ik boodschappen doen. Je moet haast overal in de rij staan. Bij de slager ook. Ik heb 1½ ons vlees gekregen met ons zessen. Dat is om vet van te worden.
Toen ik thuis kwam stond alle boel uit de fietsenwerkplaats buiten en ik hoorde: "Heer Veldwauwel heeft bevel gegeven de werkplaats te ontruimen voor te koken. Want de soldaten kunnen niet in de regen staan koken". En wat de "Heren" zeggen moet je nog doen.
´s Middags ben ik naar de Betuwe geweest peren halen. Op de pont staat tegenwoordig een wacht (S.S.)
´s Nachts moet de pont aan deze kant onder bewaking van de S.S.

Zondag 17 sept.1944

De Duitsers koken in onze werkplaats. Ze vangen konijnen, hazen, eenden en fasanten, die ze dan braden.
´s Morgens om ongeveer 10 uur komt er een Duitse luxe wagen aan die de wagen van de Haan trok. Toen keken de twee Duitsers in de voorste wagen om en de twee suffers reden hem zo in elkaar.
De Duitsers van Klaassen vliegen op het gekraak allemaal naar buiten. Onderwijl dat we allemaal buiten staan komen er zes bommenwerpers heel langzaam en laag over vliegen. Later komen ze weer terug. ´t Is net of ze wat zoeken. We gaan maar weer naar binnen, want er is op ´t ogenblik niets meer te zien.
Oom Jan en Tante Riek komen met de kinderen bij ons koffie-drinken.
Net komen er weer veel bommenwerpers over. Boven Deelen worden twee racketbommen afgeschoten. Als ze in de grond slaan dreunt het hevig. Er komen steeds meer bommenwerpers over. Opeens horen we suizen en een slag. Nog eens en nog eens. We gaan allemaal in de gang staan. Oma is erg bang. Het blijft nog steeds aan de gang. Eindelijk is het weer stil. We gaan allemaal eens buiten kijken. Overal liggen scherven die tegen de voordeur en overal tegenaan gebotst zijn. We hebben vier of vijf ruiten stuk. De mensen komen allemaal de weg op. De hele spoordijk staat in een dikke rook.

Daar zijn de bommen gevallen. We gaan weer naar binnen. Hetzelfde begint weer opnieuw. Als het weer over is komen de mensen die nog in de kerk zaten naar buiten. Ze lopen allemaal hard naar huis. De mensen: "Nou, nou, ze hoeven ons niets meer te vertellen, we weten wat oorlog is".
Oom Jan en Tante Riek wagen het maar om naar huis te gaan. Ze zijn misschien tien minuten weg of we krijgen weer hetzelfde. De kok die in de fietsenwerkplaats kookt en die steeds naar binnen komt vliegen loopt zo hard het trapje af dat hij valt. Dan vliegt hij de kelder in. De Duitsers in de wei zijn allemaal ontzettend bang.
Het is 's middags met het eten rustig. Maar na het eten, om ongeveer een uur of drie, komen er ontzettend veel vliegtuigen aan. Bommenwerpers die grote zweefvliegtuigen trekken. Ze landen in de richting van Wolfheze. Het is een prachtig gezicht. Dan beginnen de Duitsers, die bij het afweergeschut staan, te schieten op de Engelse jagers, die de andere vliegtuigen beschermen. Opeens duikt er één naar beneden en begint de boel te mitrailleren. Er zijn doden en gewonden op de wei. Meteen gaat er een auto naar de wei met verband-materiaal. Even later zien we een onderofficier van de wei afkomen. Hij heeft drie schoten door de kuit, dus lopen kan hij bijna niet. Ze laten hem kruipen tot aan het wei-hek en dan gaan de soldaten die bij hem liepen weg. Hij strompelt langs het hek naar de garage van Klaassen. Er staan Duitse soldaten op de weg, maar je moet niet denken dat ze nu gauw er na toe liepen om de man te helpen. Nee hoor, de ongelukken bleven met de handen in de zakken er naar staan kijken. Eindelijk toen de onderofficier boven aan het paadje gekomen was ging er één naar toe om te helpen. Van je kameraden moet je het maar hebben.
Onderdehand hebben ze alles bij elkaar gepakt en staan ze klaar om weg te gaan. Er komen een paar grote vrachtauto's voor en dan stappen ze in. Een paar roepen nog:"Auf wiedersehen!"
Ik hoop nooit meer één mof te zien.
Eindelijk is alles weg behalve de twee koks met nog een soldaat. Die wachten op een vrachtauto die de keukenwagen mee zal nemen. Ze wachten en wachten, maar wat er komt, geen keukenwagen. Ze worden zenuwachtig en lopen al heen en weer. Daar komt Dr. Coebergh met zijn wagen van de wei terug. Hij is naar de koeien en paarden wezen kijken, die gewond waren door het bombardement van die morgen. Als hij op de weg is gekomen, houden de Duitsers hem aan en vragen of hij hun naar de grens wil brengen. Dr Coebergh weigert dit en zegt dat hij dat niet kan doen. De Duitser wordt

kwaad en zegt dat als hij hun niet wegbrengt hij hem hier neer zal schieten. Dr Coebergh kiest de verstandigste partij en keert zijn wagen om. Ze stappen in. Een neemt nog gauw uit de keukenwagen een paar broden en een kaas. Dan vertrekt hij ook gauw. Nog zijn er een paar Duitsers, die komen om het stuk geschut, wat nog achtergebleven is, op te blazen. Ze zijn ermee bezig totdat opeens twee Duitse soldaten de Weverstraat af komen hollen en tegen hun zeggen: "Die Englander, die Englander! Daar komen de twee van de wei aanhollen en met z´n vieren zetten ze het opeen lopen; de kant van Arnhem op.
We gaan allemaal naar binnen. Ik sta in de gang en ineens hoor ik stemmen. Ik kijk voorzichtig door de deur en daar zie ik allemaal soldaten. Ik hol naar achteren en daar hoor ik dat het Engelsen zijn.
Ze zijn erg moe en hebben dorst. We hebben ze gauw water gegeven. Ze zijn toen verder getrokken. Direct komen er troepen Engelsen aan. Ze worden met gejuich ontvangen. Ze zijn ontzettend goed uitgerust, allemaal. Er zijn ook auto´s tussen en wagens op rupsbanden. Allemaal met radio. De lange antennes zwiepen er achteraan. Er komen steeds meer soldaten. Er gaat ook een hele troep naar de Steenoven en de brug.
Als ze daar zijn aangekomen wordt er nog even hevig gevochten. Er zitten nog wat Duitsers op de steenoven. Ze zien nog kans een stuk van de brug op te blazen.
´s Avonds laat komen de Engelsen allemaal terug. Ze hebben erge dorst. We hebben ze allemaal water gegeven. Ze hebben één gewonde bij zich. Een officier, die een schot door de arm heeft. Hij wordt bij Klaassen naar binnen gedragen. Er wordt een dokter opgebeld.
Er komen nog vijf Engelsen die daar ´s nachts ook blijven slapen. We gaan naar bed met de kleren aan. Om een uur of één ´s nachts komt er een auto aan die stil houdt voor de deur. Een Engelsman klopt aan de voordeur. We gaan naar beneden en hij vraagt hoe ver het van Arnhem af is en of hier allemaal Engelsen zitten. We zeggen dat alles Engels is en dat Arnhem 5 km weg is.
´s Nachts wordt er nog wel erg gevochten in de omtrek. Maar we hebben wel wat geslapen.

<u>Maandag 18 sept.1944</u>

Maandagmorgen worden we gewekt door schieten. We staan maar op al is het nog vroeg.

De soldaten die bij Klaassen geslapen hebben komen de deur uit en vertrekken de kant van Arnhem op.
Mammie en pappie gaan even naar Klaassen want Tante Riek heeft om een beetje melk gevraagd voor de gewonde Engelsman. Hij heeft wel erge pijn, maar de arm hoeft gelukkig niet afgezet te worden. Wel moet hij geopereerd worden. Hij gaat nu zo gauw mogelijk met een vliegtuig naar Engeland. Hij heeft alleen erge heimwee naar zijn troep, want hij vindt het zo jammer dat hij nu niet mee verder kan.
We hebben wat gegeten en kijken zo nu en dan eens naar buiten. Om ongeveer 10 uur wordt er Engels geschut in de wei gezet; bij de kerk. De soldaten beginnen gaten te graven om in te kruipen. Onder de grote kastanjebomen bij de kerk komt anti-tanc-geschut te staan. Het is precies op de eerste lindeboom voor ons huis gericht.
Tegen twaalf uur ben ik naar de soldaten bij de kerk geweest. We hebben ze toen peren gebracht. Dat vinden ze erg lekker en we krijgen er chocolade en zuurtjes voor terug. Ze zijn erg aardig. Een vertelde dat ze met een zweefvliegtuig, waar het antitancgeschut dat bij de kerk staat, instond, in een boom is gekomen, doordat de kabel tussen de bommenwerper en het zweef-vliegtuig knapte. Het was gelukkig nog goed afgelopen.
´s Middags hebben we vaak buiten gezeten. De Engelsen in de wei schieten de hele tijd in de richting van Arnhem.
´s Middags gaan we buiten zitten. Het is prachtig weer. Gelukkig maar, want nu is de wei tenminste droog.
Bij de Kema wordt hevig gevochten.
De Engelse soldaten snakken naar versterking, zodat ze kunnen rusten en slapen. En anders kunnen ze het bij de Kema onmogelijk houden.
´s Middags kijken we herhaaldelijk op de klok. Gisteren waren de vliegtuigen veel vroeger. Eindelijk om ongeveer vier uur, misschien wat later, komen er een paar vliegtuigen aan. Steeds komen er meer. Eindelijk de lang verwachte versterking. Er worden para-chutes uitgegooid. Alle Engelse soldaten zijn erg blij.
We zijn nog achter naar het land wezen kijken. Het is een groots gezicht, die grote zweefvliegtuigen te zien dalen als de kabel tussen de bommenwerper en het zweefvliegtuig is losgelaten.
Het uitgooien van de parachutes is ook een prachtig gezicht. Allerlei kleuren. Rood, wit, blauw en groen. Het zijn niet alle-maal manschappen maar ook veel menuties en eten.
We hebben er op de steenovenweg naar staan kijken.

´s Avonds ben ik naar Klaassen geweest. Er moet brood worden klaar gemaakt voor de Engelse soldaten, want ze hebben niets te eten; ze wachten op de nieuwe aanvoer. Er komt een Engelse soldaat, die heeft Tante Riek toen ook eten gegeven. Hij vindt het erg lekker.
´s Avonds komt het bericht van de Engelse Majoor, dat we om 9 uur, want dan is het donker, binnen moeten zijn.
We gaan wel naar bed ´s nachts maar met de kleren aan, want het is niets rustig. Overal in de omtrek wordt er gevochten.
´s Nachts komen er nieuwe troepen aan. Je kunt zien dat ze erg moe zijn. Er komen er steeds meer aan. Ook met auto´s en wagens op rupsbanden en fietsen. Eindelijk is alles voorbij en gaan we weer naar bed. We hebben geslapen tot ´s morgens een uur of zes.

Dinsdag 19 sept.1944

Dinsdag ´s morgens is het al erg onrustig. De Engelsen schieten nog steeds naar Arnhem. Ze hebben ons echter gewaarschuwd, dat de Duitsers wel eens terug kunnen beginnen te schieten.
Ik ben bij Klaassen geweest maar de Duitsers begonnen terug te schieten. Ze slopen daar allemaal de kelder in, maar ik ben maar gauw naar huis gegaan. ´t Was gelukkig gauw afgelopen, maar nu is oppassen de boodschap.
Maar de Klaassens willen toch naar de Schilderings gaan omdat ze daar een goede schuilkelder hebben. Ze dragen Opoe Klaassen in een rijtuig en brengen haar weg. Even later gaan ook de anderen. Ze zijn nog maar net weg of er komen mensen aan met goed bij zich. We vragen natuurlijk waar ze vandaan komen en ze zeggen van de Klingelbeek. Daar hebben alle mensen aanzegging dat ze weg moeten. Er komen hoe langer hoe meer mensen voorbij. Allemaal van de Klingelbeek. Later ook van de Benedendorpsweg. Wij gaan nog niet want we hebben nog geen aanzegging van de Engelse soldaten.
Je weet trouwens toch niet waar je naar toe moet. We blijven dus maar stilletjes hier.
´s Middags om ongeveer een uur of drie komen er veel Engelse soldaten van de kant van de Kema. We zijn erg bang dat ze aan het terugtrekken zijn, maar je kunt er geen hoogte van krijgen. Even later komen er twee Engelse soldaten aan. Ze willen zo graag eens boven kijken om te zien of ze een goed uitzicht over de Betuwe hadden. Ze hebben overal gekeken en blijven nu op de slaapkamer van Mammie en Pappie zitten.

Als ze beneden komen vragen we of ze zich ook willen wassen. Dat willen ze graag want ze zijn erg vuil.
We hebben nog aardappels voor ze opgebakken met appelmoes. Ze vinden het erg lekker maar eten toch niet veel.
Er komen er nu steeds die zich willen wassen, want de ene Engelse soldaat is naar de wei geweest om te zeggen dat er bij ons gelegenheid voor was. Zodoende komen er telkens om te wassen. Van een heb ik een donkerrode doek gekregen. Het zijn allemaal erg aardige jongens.
De twee die bij ons zijn blijven en heten Len en Gerald. Len is dertig jaar. Hij is getrouwd en heeft twee jongens. Een van 9 en een van 4 jaar. Gerald is eenentwintig jaar. Hij is getrouwd maar heeft geen kinderen.
Ze blijven eerst een poos buiten staan. Dan komen ze weer binnen en gaan eindelijk naar boven want ze moeten op post zijn als er één komt inspecteren.
We zitten bij een kaarsje want sinds Zondag hebben we geen electriciteit en gas meer. Gelukkig heeft Pappie in de smederij een petroleumlamp gevonden die we nu aansteken. Mammie heeft koffie gezet. Piet gaat Len en Gerald halen om koffie te drinken. Len komt alleen naar beneden want Gerald slaapt. Al de soldaten hebben in drie nachten niet geslapen, ze zijn nu natuurlijk erg slaperig en moe. Len vindt de koffie erg lekker maar een koekje wil hij niet hebben. Als Piet het hem vraagt of hij er niet van houd, zegt hij dat hij bang is dat het van een rantsoen is. Wij zeggen natuurlijk dat hij gerust kan nemen en dan doet hij het ook. Ze zitten een poos te praten en Len vertelt wat hij zo heeft meegemaakt. Hij is ook van de Zondagslanding.
´s Middags zijn er weer zweefvliegtuigen geweest. Er is een groot zweefvliegtuig aan de overkant van de Rijn gevallen. Het brandde verschrikkelijk. Er zaten honderd soldaten in waarvan er niet één is uitgekomen. Het was een verschrikkelijk gezicht.
´s Avonds hebben we nog buiten gestaan. Len kwam me roepen. Toen we buiten kwamen wees hij naar het Zuiden. In de richting van Nijmegen was een grote vuurgloed zichtbaar en je hoort de hele tijd zwaar rommelen.
Maar nu zitten we binnen want het is niet zo erg warm en Len en Gerald moeten toch naar boven.
Ze willen Gerald nu toch ook naar beneden halen om koffie te drinken. Hij komt zo slaapdronken de trap aflopen, dat hij bijna valt. Hij zit nog wat te gapen en te rekken, maar eindelijk is hij toch weer een beetje bij. Hij vindt de koffie erg lekker.

Als ze een poosje zitten praten valt Len in slaap. Gerald zegt dat hij nu naar boven moet op post. Hij vindt het alleen erg vervelend dat hij geen cigaret aan mag steken omdat een cigaret altijd een lichtpuntje geeft. Pappie en Piet zeggen dat zij wel voor het raam zullen gaan zitten en als er iemand komt zullen ze wel gauw waarschuwen. Gerald vindt het erg fijn want nu kan hij tenminste even slapen.
Wij liggen allemaal op de grond op een matras. Ze slapen allemaal behalve ik. Gerald schuift de kopjes opzij en gaat met het hoofd op de tafel liggen. We geven hem een andere stoel maar Piet komt van boven en zegt dat hij wel boven op het bed kan gaan liggen. Len laten ze maar slapen, want Gerald zegt, dat hij zo ook wel rust. Hij slaapt ontzettend vast. Een half uur later wordt hij wakker en kijkt hij op het horloge. Hij schrikt ervan dat hij zo lang geslapen heeft. Hij staat op maar valt weer terug in de stoel en slaapt verder. Een poosje later wordt hij weer wakker, maar nu gaat hij werkelijk naar boven.
Ik ga maar een poosje op een stoel zitten, want ik kan helemaal niet slapen. Na een poosje ga ik weer liggen en heb ik werkelijk geslapen. Len en Gerald hebben samen in het grote bed van Mammie en Pappie geslapen. Len was erg blij dat hij kon slapen, want hij had gedacht dat hij op post moest zitten.
Even later ga ik met Oma naar boven naar de W.C. Het is erg donker. Als Oma goed en wel op de W.C. is begint ze te foeteren dat de W.C. zo helemaal nat is. Piet komt de gang op en vertelt zachtjes aan mij dat Len het gedaan heeft. Hij was naar boven gekomen en had wat aan Piet gevraagd, maar doordat hij zo Londens sprak had Piet hem niet kunnen verstaan. Toen was hij van de ene deur naar de andere gevlogen totdat hij op de W.C. kwam. Dat was de bedoeling. Oma heeft erg gebromd en gemopperd dat hij het er overheen had gedaan.

<u>Woensdag 20 sept.1944</u>

Woensdagmorgen beginnen de Engelse soldaten met wat eten klaar te maken. Ze hebben alles in blik.
Len en Gerald hebben fijn geslapen zeggen ze. Ze zitten echter te gapen en te rekken of ze nog niet uitgeslapen zijn. Dat is ook niet zo, want ze hebben in drie of vier nachten niet geslapen, maar als ze dan éénmaal geslapen hebben komen ze ook niet uitgeslapen.
We hebben wat gegeten, maar honger heb ik helemaal niet. Mammie

gaat wat kleren halen boven en ik zit met Len beneden in de huiskamer wat te praten. Of eigenlijk praten kun je het niet noemen, want ik kan Len bijna niet verstaan, omdat hij zo Londens spreekt. Maar we begrijpen elkaar toch wel.
Ineens horen we een slag. Nog één. Len zegt "Germin" en gaat op de grond liggen. Hij beduidt mij het ook te doen. Mammie en Gerald komen van boven vliegen en gaan ook plat op de grond liggen. De granaten vallen maar steeds. Opeens horen we een gerinkel. We kijken achterom naar de ramen. Alles is opeens pikdonker. Even later is het weer weg en is het rustig. Een zucht van verlichting. Er liggen ook veel Engelsen in de gang, die niet op de weg waren en die gauw naar binnen gekomen zijn. Ze vragen of we een goede kelder hebben. We laten hem zien en ze zeggen dat hij erg goed is, dus blijven we beneden.
Er komen een paar stoelen naar beneden met een stuk of drie voetenbankjes. Later wat matjes omdat het zo koud optrekt.
Er komen nog van die granaten over maar ze vallen nu niet zo dicht bij. Len komt steeds in de kelder als ze overkomen. Hij is er schijnbaar wel bang voor, want Gerald zit gewoon boven in de kamer. Alleen als ze erg dichtbij vallen komt hij naar beneden.
We zien nog wel kans om wat eten klaar te maken. Appels met aardappelen door elkaar. We hebben Len en Gerald ook wat gegeven maar ze hebben geen erge honger.
´s Middags is het nog onrustig, want we komen de kelder niet uit. De Engelsen zijn erg bezorgd voor ons, want meteen was er ´s morgens een Engelse Red Cross-dienst om te vragen of er bij ons gewonden zijn. Gelukkig is dit niet zo.
We hebben nu een dertig soldaten in huis. Ze hebben achter in de tuin allemaal loopgraven gemaakt. Alle soldaten zitten meest in de achterkamer.
Om een uur of zes krijgen we een boodschap, dat er Duitse tancs in aantocht zijn. We moeten allemaal de kelder in. Ze dragen wat eetbare waar naar beneden en de koffers met kleren.
Ik blijf boven, want er komen veel Engelse soldaten om water te halen. Hoeveel kruikjes ik die nacht wel niet gevuld heb, weet ik niet. Len staat bij me in de achterdeur. We kijken naar de lucht. Er zijn rode strepen tegen afgetekend van de branden die er overal woeden. Len zegt dat, wanneer de Duitse tancs dichtbij zijn hij me zal waarschuwen. Dan moet ik naar beneden gaan. Er komen nog meer soldaten om water. Het is niet zo makkelijk de kruikjes te vullen want het is al erg donker. Je kunt elkaar tenminste bijna niet meer zien. Len heeft een handvol biscuits gehaald voor

me want ik heb honger gekregen. Later heeft hij nog thee gezet. Ik vind het erg lekker, hoewel ik helemaal niet van thee houd.
Alle soldaten zijn geweest, maar er komen er nog een paar, die wat water warm willen maken. Het fornuis is nog aan dus zeggen we, dat het natuurlijk kan. Len en Gerald steken er echter een stokje voor en zeggen dat het niet kan. Ze vinden het niet goed. Wij vragen waarom ze het niet willen hebben, maar ze zeggen dat het dan veel te vol in de keuken wordt en dat het dan teveel lawaai is. De Duitsers zouden het misschien merken en er op gaan schieten. En ze willen ons leven niet wagen. Wij lachen erom en zeggen dat er dan maar één of twee Engelsen moeten komen om te koken. Maar Gerald zegt dat er dán telkens één komt kijken of het nog niet klaar is en dat ze dan toch blijven zitten en er veel te veel herrie gemaakt wordt. Ze willen het absoluut niet hebben. Er is geen praten aan. Maar, enfin, ze moeten het zelf maar weten.
Ik ga naar beneden om wat te slapen. Len en Gerald zitten allebei op een stoel. Pappie en Piet gaan echter wat bedden halen, dan kunnen ze daarop liggen. Pappie en Piet blijven ook boven slapen. Ik lig echter goed en wel of de Duitsers beginnen weer te schieten. Ik wacht nog even maar dan ga ik toch naar boven om de anderen te waarschuwen. Maar als ik het zeg, dat de Duitsers weer zo schieten, hoor ik van Len en Gerald geen antwoord en van de anderen: "Och, welnee, Jao". Ik ga maar weer naar beneden en heb ik eventjes geslapen. De rest van de nacht ben ik wakker geweest.

Donderdag 21 sept.1944

Donderdagmorgen krijgen we van de Engelsen eten. Vlees met nog iets er doorheen.
Afgelopen nacht zouden ze in de kamer zowat verbrand zijn. Ze hadden een kaars op een glazen asbakje staan. Deze is echter opgebrand, maar het asbakje is zo heet geworden dat het geknapt is. Het tafelkleed heeft toen vlam gevat en er is een gat in de tafel gebrand. Gelukkig hebben ze het toen gemerkt en uitgemaakt.
De hele Donderdagmorgen is het schieten. We mogen de kelder tenminste niet uit.
's Middags hebben we weer van de Engelsen eten gekregen. Het was erg lekker.
Donderdagsmiddag beginnen de Duitsers ineens hevig te schieten. Er komen veel Engelsen in de kelder. Dan komt er één de trap af en zegt dat er een wagen met munitie, die naast ons huis staat,

een voltreffer heeft gehad en dat hij in brand staat. Alles ontploft nu natuurlijk. Alle Engelsen, die in de andere kelder zitten komen bij ons, want de wagen staat daar net boven het keldergat en dan zitten ze daar niet veilig meer. Ze hebben allemaal de beilen bij zich.
Er vliegen grote stukken uit de muur, maar het brand nog niet. We zitten allemaal op de hurken en stijf tegen elkaar aan, zodat er zoveel mogelijk Engelsen bij in kunnen. Ze zitten op de trap tot boven aan toe. We worden allemaal erg stijf van dat zitten. Er komen een paar soldaten de trap af met één in het midden. Ze zeggen dat hij gewond is. Ze leggen hem op de grond in een wollen deken. Ineens wordt ik erg raar in mijn benen. Ik kan haast niet meer staan. Ik ga op een stoel zitten. Ineens komen Len en Gerald naar beneden. Ik ben erg blij dat ik een paar bekende gezichten zie. Ze hebben de Engelse soldaat onderzocht maar hij is niet gewond. Maar er is een granaat bij hem ingeslagen en daarom is hij erg geschrokken (Geschokt, zeggen de Engelsen). Hij is een beetje gekalmeerd. Ze hebben hem een beetje eau de cologne gegeven en nu slaapt hij een beetje.
Wij zijn even naar buiten geweest en hebben met z´n allen gearmd gestaan achter op de plaats. Maar ze beginnen weer te schieten en daarom moeten we weer naar binnen. Het is erg vol in de kelder en ook erg benauwd. Omdat er nergens meer plaats is mag ik bij een Engelsman op schoot zitten. Met de ene helft op hem en de ander helft op Gerald. Dan komt er een Engelse soldaat naar beneden met een schaal. Daarop heeft hij allemaal eten met veel vlees. Ook een blik vol thee met één kopje. Dan gaat de schaal rond met een vork en mogen we allemaal wat nemen. We zijn met een heleboel en we eten allemaal van één vork en drinken allemaal uit één kopje. Maar daar let je helemaal niet op in zo´n toèstand.
Oom Jan,(zo noemen we de Engelse gewonde omdat hij zo op de broer van Mammie lijkt, die ook Jan heet) heeft ook wat gegeten en gedronken. Hij is echter heel wezenloos, want hij kent me niet eens, als ik hem vraag hoe hij zich voelt. Ze hebben hem een natte handdoek op het hoofd gelegd. Er komen telkens Engelsen naar hem kijken. Zij zijn voor hun gewonden heel anders, dan toen de Duitsers die bij Klaassen waren.
De hele avond zitten er Engelsen op de trap in de kelder. Er liggen er ook op de aardappelen te slapen. Ik zit met Len voor de trap op een koffertje. Hij leert me een paar kunstjes met de vingers. Er is een zwarte soldaat bij en dat is net een clown. Hij wil ons ook wat leren met de vingers, maar het is erg moeilijk. Len en ik

kunnen het tenminste niet. Zo zitten we de hele avond zo´n beetje. Ze krijgen allemaal slaap. Er zit een Engelse soldaat naast Oom Jan en die vraagt of ik hem even het emmertje met water wil geven. Het staat achter het koffertje. Len en ik heisen het er achter vandaan maar het valt me tussen de vingers uit en Len krijgt het grootste gedeelte over z'n jak. Maar er blijft nog wat in gelukkig voor de handdoek. Oom Jan is nu heel kalm, hij schiet nu tenminste niet steeds meer overeind.
De Engelse soldaat die bij hem ligt vraagt of ik daar wil liggen om te slapen. Ik zeg dat ik nog niet zo´n erge slaap heb. Er komt een Engelsman naar beneden en die vraagt of we een paar bedden beneden willen hebben. Ik zeg tegen Edward, de Engelse soldaat die bij Oom Jan zit, dat ze voor hem een bed moeten brengen, want dat hij wel niet makkelijk zal liggen. Maar Edward zegt dat hij slaapt en dat hij maar rustig moet blijven liggen.
Ze brengen voor ons een paar bedden en nu maken we op de aardappelen een bed. Het is afgeschot met een paar planken, zodat het net een divan lijkt. Het ligt alleen een beetje hobbelig. Opoe gaat ook liggen, maar Oma en Tante Jo blijven nog op de stoel zitten.
Edward wil ´s nachts maar rechtop blijven zitten; we zeggen dat hij dat niet vol houdt. Hij gaat dus ook maar liggen. Zo liggen we geloof ik met z´n tienen in de kelder. Op de trap zitten een stuk of vijf, zes, Engelsen. Len zit er ook. Mammie heeft hem nog een deken gegeven om het hoofd op te leggen. Het was die nacht niet erg rustig. We hebben ook niet veel geslapen, behalve Edward en Oom Jan, die slapen als marmotten.

Vrijdag 22 sept.1944

Vrijdagmorgen krijgen we een paar biscuitjes voor ontbijt.
Wat later op de morgen komen er een paar soldaten naar beneden. Ze nemen Oom Jan mee naar boven, want die gaat naar het hospitaal. Wat later op de morgen komt er een soldaat naar beneden, die alle Engelsen, die nog in de kelder zijn, naar boven stuurt. Hij zegt dat ze niet meer naar beneden mogen komen, omdat hij ons wil laten rusten. ´s Morgens is het dus erg stil, maar ´s middags komen ze gelukkig weer. Len komt de hele middag bij ons zitten. Hij is erg stil en zegt bijna niets. Edward is ook beneden. Hij zegt tegen Len dat hij wat moet gaan liggen maar Len wil het niet.
Ik zit naast hem op een stoel. Er wordt de hele tijd erg geschoten. Len is naar boven geweest maar nu zit hij weer beneden met het

hoofd op de handen. Ik leid hem maar wat af door wat foto´s te laten zien. Hij laat mij ook een foto zien van hem zelf in uniform met z´n jongste zoontje als baby in de arm. Het is de enigste foto die hij heeft. We hebben hem een foto van Roely en mij gegeven. Dat vindt hij erg fijn. Zo zitten we maar een beetje te praten om hem af te leiden. Maar het helpt niet veel. Edward zegt nog eens dat hij moet gaan liggen. Mammie schuift wat op en nu gaat hij naast haar liggen. Hij houdt haar heel stijf de handen vast. Even later wordt hij echter naar boven geroepen. Edward zegt tegen ons dat Len een beetje overspannen is en op ´t ogenblik te veel aan huis denkt. Len komt de trap weer af en gaat naast me op het bed zitten. Zo zitten we een poosje, hij valt een beetje in slaap. Ik zeg dat hij languit moet gaan liggen op het bed, met de benen er ook op. Hij doet het en ik ga aan zijn voeten zitten. Zo ligt hij een hele poos. Maar dan komt er één hem roepen. Hij staat op en gaat naar boven. Na dien middag heb ik Len nooit meer terug gezien.

Zaterdag 23 sept.1944

De Engelsen krijgen gebrek aan eten. Er zijn gisteren wel parachutes uitgegooid, maar er zijn er veel buiten de Engelse linies gevallen, dus in Duitse handen. Ook zijn er in de wei gevallen, maar de Engelsen durven ze niet te gaan halen, omdat er steeds zo hevig gevuurd wordt. We hebben boven staan kijken, toen de parachutes naar beneden kwamen. Het is een prachtig gezicht als je die parachutes in verschillende kleuren naar beneden ziet komen. Er komen er ook in onze tuin en achter op de plaats. We gaan weer naar beneden want de Duitsers beginnen weer te schieten. Ik heb nog aan Gerald gevraagd naar Len, maar hij praat er over heen.
´s Middags komt Frank de hele tijd beneden. Hij komt uit Ierland (Dublin), dus is hij ook vrijwilliger. Het is een aardige jongen, met dikke zwarte krullen. Hij is stapelgek op Roely, die hij blondine noemt. Zij heeft hem ook wat Hollands geleerd zoals: "Hou je mond. Je bent een wurm. Ik ook niet. Nee. Ja. Je bent een kip zonder kop. Je bent een kat. Je bent een hond." Hij is er erg trots op dat hij dat allemaal kan zeggen. Als hij beneden komt repeteren ze het hele geval, dat natuurlijk met het nodige stoeien gepaard gaat.
Het is niet zo onrustig als de laatste twee dagen. Maar ´s avonds beginnen de Duitsers verschrikkelijk te schieten. De ene granaat

valt naar de andere. Het is de eerste keer dat ik echt bang ben. Gerald komt beneden en gaat bij me zitten. Hij zegt maar steeds: "Sst, all right, Jeane!". Maar ik vind het zo griezelig dat fluiten, dat ik elke keer nog harder schrik.
Het blijft de hele tijd aan de gang. Ik lig op het bed en Gerald zit bij me. Het wordt tijd om te gaan slapen, maar er zal wel niet veel van komen, want ze schieten nog steeds verschrikkelijk. Gerald gaat naar boven om te vragen of hij beneden mag blijven slapen. Even later komt hij terug. De luitenant vindt het goed, dus komt Gerald weer naar beneden. Hij komt nu bij mij op het bed liggen. Hij heeft zijn revolver boven op de vliegenkast gelegd, maar even later komt het naar beneden vallen, boven op het hoofd van Roely. Ze begint te huilen en Gerald zit meteen overeind om te vragen wat er is. Mammie zegt maar gauw dat het een koffertje is geweest, want als hij zou weten, dat het zijn revolver was, dan vindt hij het natuurlijk gruwelijk vervelend. Gerald en ik liggen nog een poosje te praten. Hij eet me zowat op en daarom vraag ik of hij honger heeft. Dan begint hij te lachen. Zo liggen we nog een poosje maar Gerald valt in slaap. We liggen best met de gezichten naar elkaar toe. Gerald heeft zijn benen over mijn benen heen gelegd. In het begin als ze schieten wordt hij nog wel wakker, maar later ook al niet meer. Hij is schijnbaar moe. Ik lig nog een poos wakker. De anderen zitten nog even te praten, maar Oma, Opoe en Tante Jo slapen gerust.
Ineens begint Gerald te praten in zijn slaap. Ik weet wel dat hij dat deed, want hij had het me 's middags verteld. Hij is nu weer stil, maar even later begint hij te huilen en slaat hij de armen om me heen. Ik strijk hem over het hoofd en nu wordt hij weer rustig. Dan wordt hij wakker. Hij begint te lachen als ik hem zo aankijk. We praten weer even maar Geralt valt weer in slaap. Hij slaapt nu erg vast en ik heb ook geslapen.
De nacht duurt verschrikkelijk lang. Misschien komt het ook wel doordat ik telkens op het horloge van Gerald kijk, dat lichtgevend is. Eindelijk wordt het licht. Gelukkig het ergste is al weer achter de rug.

<u>Zondag 24 sept.1944</u>

Gerald slaapt nog rustig. Ik ben nog steeds wakker. Eindelijk hoor ik een zucht naast me en als ik opkijk zie ik het slaperige gezicht van Gerald. Hij zegt dat hij fijn geslapen heeft en niet veel van de schieterij heeft gehoord. Ik beweer van mijzelf

het tegenovergestelde. We blijven nog even liggen praten. Het is ondertussen half acht geworden. Gerald zegt dat hij naar boven moet, dus staat hij op.
Wat later krijgen we het ontbijt bestaande uit twee biscuitjes. We krijgen ook nog een blik thee. De Engelse thee is erg lekker, hoewel ik er nooit van drink, want dan moet je veel te vaak naar boven en dat kan niet met het oog op het schieten. We zitten de hele morgen in de kelder, totdat er een Engelsman naar beneden komt en vraagt of we hun een plezier willen doen door wat aardappels te schillen. We zeggen natuurlijk dat we het met graagte willen doen. Ze brengen een tas met aardappelen, uien en tomaten. Als we er mee bezig zijn komt Gerald naar beneden. Hij zegt dat hij het erg koud buiten vindt. Om hem te plagen nemen we een grote wollen deken waar we hem inrollen. Hij spartelt natuurlijk tegen en het loopt op een stoeipartij uit. Dan begint Gerald me te kietelen, waar ik helemaal niet tegen kan. Maar als ik hem onder de armen kietel kan hij daar niet tegen en kan hij niets meer doen dan lachen.
Als we de aardappelen geschild hebben krijgen we koffie zonder melk. Maar het is toch wel lekker.
´s Middags krijgen we soep met een nuchtere kip erin, die ze geslacht hebben. Ze hebben het eerst gevraagd of ze kippen mochten slachten. We hebben natuurlijk gezegd dat ze dat mochten doen.
Wat later op de middag komt er nog een groot blik met zwarte koffie. Net als we een kopje laten rondgaan komt Gerald hard de trap af lopen. Als hij onderaan komt blijft hij even staan om op adem te komen. Dan neemt hij meteen een cigaret en vraagt hij of hij een kopje koffie mag hebben. We geven hem twee kopjes en dan komt hij weer bij. Hij vertelt dat hij boven in onze klerenkast zat en dat er boven in de kast een voltreffer is gekomen. Hij was er natuurlijk erg van geschrokken. Hij blijft een poosje zitten. Als hij weer opgeknapt is gaat hij weer naar boven.
Onderdehand is het eten klaargemaakt. We krijgen een schaal met aardappels en uien. Het eten gaat nog wel. Je moet er maar niet aan denken wat je eet, want dan lust je het helemaal niet.
´s Avonds komt Frank nog even beneden. Later Gerald. We praten over muziek enz. Gerald kent alle werken van Bach, Mozart, Hayden enzovoort. Dan komt Gerald bij me op het bed zitten. Hij krijgt slaap en gaat achterover liggen. Ik ook en even later slaap ik even in. Gerald slaapt ook, maar even later draait hij zich om en slaat hij de armen om me heen en roept: "Jorge, Jorge". Even

later wordt hij wakker. Ik vraag wat of hij gedroomd heeft. Hij zegt van niets. Ik zeg dat hij Jorge geroepen heeft en hij zegt dat het de naam van zijn vrouw is. We zitten nog een poosje te praten, maar Gerald krijgt zo'n slaap dat hij met het hoofd op m'n knieën gaat liggen en zo inslaapt. We laten hem maar liggen. Als we zelf naar bed gaan maak ik hem wakker. Die nacht slaapt Gerald beneden op een matras. Het is erg onrustig. Ik heb deze nacht niet veel geslapen.

Maandag 25 sept.1944

Maandagmorgen is het nog tamelijk rustig. Ik ben met Gerald boven geweest. We stonden bij Tante Jo in de gang toen er een gewonde de keldertrap opliep. Hij had de arm in de doek en het hoofd en gezicht in verband. Dan wordt er een gewonde door een zestal soldaten de keldertrap opgedragen. Het is de haviksneus. Eén van de goede bekende. Hij heeft het linkerbeen in het verband. Ik vind het erg zielig voor hem, dat hij zo hulpbehoevend is nu. Maar hij is nogal opgewekt. Gelukkig voor hem zelf natuurlijk. Ik ga weer naar de kelder, want het begint onrustig te worden. We zitten een poosje beneden als Frank de trap af komt. Hij staat achter de mortier en moet dan om de vijf of tien minuten weer naar boven om te schieten. Maar de vrije tijd komt hij bij ons in de kelder. Ook nu. Hij zegt dat hij erge hoofdpijn heeft van het schieten. Daar komt ook nog bij dat hij niet geslapen heeft. Ik geef hem een aspirine en zeg dat hij nu een poosje op bed moet gaan liggen. Maar hij wil niet en daarom duw ik hem er achterover op; dan zegt hij dat ik een goede verpleegster zou zijn, maar daar lach ik maar een beetje om. We zitten een poosje beneden als er een soldaat de trap afkomt. Frank staat meteen op en zegt dat het een gewonde is. We zetten hem op het bed en vragen of hij niet wil gaan liggen maar hij zegt dat hij niet kan want hij heeft granaatscherven in de rug, arm en been. We hangen een wollen deken om hem heen. Mammie heeft een fles kersen losgetrokken voor de gewonde. Hij vindt ze erg lekker, zo lekker dat hij er twee glazen van opeet. Ik heb hem gevoerd, want hij kan zelf niet eten, omdat hij zijn armen niet kan opbeuren. Dan begint hij te vertellen over alles en nog wat. Hij zegt dat de Engelse soldaten nergens zo waren ontvangen als hier in Nederland. De Fransen en de Belgiërs zijn heel anders zegt hij. Hij vertelt dat hij getrouwd is en dat met Kerstmis het eerste kindje geboren zal worden. Hij hoopt zo dat hij dan

thuis zal zijn. Dan wil hij de foto´s van thuis laten zien, maar hij kan ze niet krijgen, want hij heeft ze in het zakje van het windjack zitten. Ik vraag of ik hem kan helpen. Hij antwoordt van graag. Dan laat hij al z´n foto´s zien. Hij heeft een erg knap vrouwtje van even twintig. Zelf is hij vierentwintig. We zitten een poos te praten, maar dan staat hij op en zegt dat hij zo graag even naar zijn andere gewonde kameraden wil gaan kijken die gelijk met hem gewond waren. Ik breng hem boven maar hij moet helemaal naar de kelder van Mevrouw Berg en ik mag niet buiten komen.

Als ik goed en wel weer in de kelder ben komt Frank naar beneden en zegt dat we allemaal in de kelder moeten blijven zitten, want dat Montgomery aan de andere kant van de Rijn staat en dat er een ogenblik hevig gevuurd zal worden.

We maken plaats, zodat er nog meer soldaten in de kelder kunnen. Frank blijft beneden en komt bij ons op het bed zitten. Hij is niet zo erg lekker. We wachten al maar we horen nog helemaal geen schieten. Ook komen er geen andere Engelsen beneden. Normen zou alleen komen wanneer het heel erg wordt, maar het blijft stil. Boven zijn de Engelsen druk in de weer met wassen en scheren. Dat is allemaal voor de ontvangst van Montgomery. We blijven de hele morgen wachten. Frank gaat ook weer naar boven.

´s Middags krijgen we "soep". Water met rauwe erwten, half rauwe aardappels en harde stukken wortel. Tot slot nog een nuchtere kip. Een Engelse soldaat, die we de schele noemen,heeft hem geslacht. Hij bond hem een touwtje om de nek en hing hem aan een tak. Dan was hij met vereende kracht aan de gang om hem te plukken, wat hem niet lukte, totdat een andere Engelse soldaat hem er op attent maakte de kip eerst in warm water te stoppen. Toen hij dat gedaan had wou het wel.

De soldaten durven niet meer het fornuis aan te maken omdat ze bang zijn voor rook. Het kan trouwens nu ook niet want er is een voltreffer op de schoorsteen gekomen. De hele boel ligt nu dicht. Maar ze koken nu achter op de plaats. Ze hebben daar een paar stenen neer gelegd, waar ze de pan opzetten. Ze doen de aardappels erin en gieten een hoop benzine eronder en dan de brand erin. De kip leggen ze bovenop de aardappels, dat stoomt wel een beetje gaar. Maar als er Duitse jagers overkomen gooien ze er gauw een schop zand in en als de vliegtuigen weg zijn krabben ze de boel er weer onderuit.

Als we het eten op hebben komt de gewonde soldaat, die Jon heet

weer naar beneden. Gerald, die beneden is, helpt Jon uitkleden en legt hem op bed. Even later slaapt hij gerust. Gerald zegt dat hem dat goed zal doen eens een poosje te slapen. Gerald blijft een hele poos beneden. Na een half uur wordt Jon wakker. Hij voelt zich gelukkig wat beter, maar hij heeft veel pijn aan zijn rug. Ik leg er wat kussens onder en nu ligt hij beter. Gerald is naar boven en ik vraag Jon of ik zijn schoenen uit zal trekken. Dat wil hij wel graag, maar ik ben bang dat ik hem pijn zal doen.
We hebben gelukkig nog een paar appels, die ik Jon nu kan geven. Hij vindt ze erg lekker. Ik heb er heel wat voor hem geschild, maar hij zegt alleen dat ik er zelf ook eens wat van moet nemen. Gerald komt naar beneden met thee in een dekseltje van een botervlootje. Het is voor Jon. Gerald geeft het hem en ik ondersteun hem in de rug. Als het hele botervlootje vol op is leg ik hem weer neer. Dan laat hij de foto's van thuis zien en vertelt hij weer dat met Kerstmis het eerste kindje geboren moet worden. Hij zegt dat de Engelse soldaten nergens zo ontvangen zijn als in Nederland. De Fransen en de Belgen zijn heel anders zegt hij. Wij kijken er natuurlijk erg van op als hij dit zegt. Zo praten we een poosje totdat om vijf uur het eten naar beneden komt. Het is een schaal met aardappelen met kip en een trine met een soort van soep. Er komt ook een schaaltje met eten voor Jon naar beneden met hetzelfde slobber. Hij doet er nog wat af op onze schaal. Ik voer hem het hele bord vol op en kan er maar niet bij dat hij er nog zo smakelijk in hapt. Ik vraag aan hem of hij genoeg heeft en zeg dat wij nog over hebben, maar hij wil niet meer eten. Dan komt Gerald naar beneden. Hij kijkt erg naar het eten dat wij er nog hebben staan. Ik vraag of hij nog een beetje wil hebben en hij zegt tot mijn grote verbazing van niet. Ik geef hem de hele soepterine en de aardappels die er nog over zijn. Hij vraagt aan Jon of hij nog een beetje wil hebben en Jon begint ook nog eens. Ik geef hem een standje omdat hij straks gezegd had dat hij genoeg gehad had. Dan begint hij te lachen. Als hij het op heeft vraag ik of hij nu genoeg heeft. Hij zegt van ja. Gerald heeft alles wat er nog over was opgemaakt. 's Morgens had ik Gerald rauwe groente erwten zien eten. Hij heeft de laatste dagen honger gehad zegt hij. Trouwens alle Engelse jongens. Ik heb Gerald alle biscuits en choclade gegeven die ik nog heb. Anders wil hij nooit wat hebben maar nu toch wel.
Net als al het eten op is vallen er bommen. Ze gaan allemaal naar boven om te kijken want de Engelsen bombarderen de Duitse

stellingen. Ik ben niet gaan kijken, maar ik zit nu naast Jon. Hij heeft erge pijn in de rug en arm. Ik vraag of hij warm genoeg ligt. Hij zegt van ja. Dan krijg ik de speld van zijn muts als souvenier. Ik vind hem erg mooi.
Zo zitten we de hele avond totdat ze om acht uur hevig beginnen te schieten. Pappie zit op de trap te genieten.